

La humanitat

PORTANTVEU D'ESQUERRA REPUBLICANA DE CATALUNYA adherida a SOLIDARITAT CATALANA

2a EPOCA. — Número 109. — 14 d'Abril del 1949

Fundador: LLUIS COMPANYS

Preu: 10 francs.

Redacció:
1 Administració:
5, Fbg Poissonnière
Tel. PRO 15-61, poste 14
Paris (IX)

Xecs postal
Paris, C. 646550

Santiago Vila
5, Fbg Poissonnière
Paris (IX)

No ens considerarem plenament
lliures si no ho som com a
catalans i com a homes.

(A. Rovira i Virgili)

" Si guanyem les eleccions, vint-i-quatre hores després proclamarem la República " ...

I. — ANTECEDENTS

El present article és una aportació a la història del Pacte de San Sebastián, alguns antecedents i aspectes del qual no han estat explicats encara d'una manera completa i exacta. Per la meua part, em concretaré als fets en què vaig tenir una intervenció personal o que vaig conèixer per testimoniatges directes.

Al cap de prop de vint anys, el Pacte de San Sebastián és un episodi polític que pot ésser objectivament tractat com un capítol de la història espanyola contemporània. Detalls que anys enrera convenia reservar, poden ésser explicats ara sense cap inconvenient i amb avantatge per a la veritat històrica. Explicar, doncs, tot allò que sé de les circumstàncies en què els catalans nacionals decidiren d'enviar representants a la reunió republicana convocada a la capital de Guipúscoa. Es tractava d'arribar a un acord entre les diverses forces oposades a la Monarquia, responsable de tantes malifetes, i la darrera de les quals era el llinament del país a la dictadura amb botes de muntar.

Els agruaments catalanistes de caràcter democràtic havien rebut diverses demandes de cooperació a les conspiracions republicanes. Les de, mantes més importants i més apressants venien per conducte de Marcel·lí Domingo, que havia fet alguns viatges a Barcelona. L'any 1930 ens presentà unes bases d'acció conjunta amb els republicans espanyols. No eren prou satisfactòries des del punt de mira català, a despit de parlar-se hi de la República federal. Ni Acció Catalana, ni Acció Republicana de Catalunya (novellament fundada i que jo presidia) van subscriure aquelles bases. Igual que Estat Català, creien que, en el cas d'un canvi de règim, els catalans tenien el dret d'establir de bon principi, baldament per provisionalment, el propi Govern autònom. Els prohoms republicans i socialistes de Madrid no semblaven disposats a reconèixer aquest dret. D'altra banda, entre els elements oposicionistes espanyols tampoc no hi havia una total avenença. Entre Azaña i Albornoz, especialment, s'havien marcat diferències fortes. Amb tot, creïa el moviment republicà i l'ambient revolucionari es feia dens sobre tot a Madrid, València i Catalunya.

II. — LA VISITA DE JOSE SALMERON

El dia 13 d'agost del 1930, trobant-me a Tarragona, on passava uns dies al costat de la meua família que hi estigué, vaig rebre un telefonema de Ramon Noguer i Comet, secretari del Partit Republicà Català, assabentant-me que havia arribat a Barcelona José Salmerón i que aquest necessitava veure'm amb urgència.

El despatx va arribar a les meves mans cap al migdia. Poc després, en el tren de les primeres hores de la tarda, vaig sortir cap a Barcelona. Després d'haver parlat amb alguns dirigents d'Acció Republicana, a les cinc de la tarda vaig rebre, a la sala de Direcció del diari " La Nau ", José Salmerón, acompanyat de Noguer.

Objecte de la visita: demanar que Acció Republicana de Catalunya tra-

(LLUIS COMPANYS)

La reunió de San Sebastián

metés una representació autoritzada a la reunió d'elements republicans que el següent dia 17 havia de celebrar-se a San Sebastián, reunió que, segons va dir-me Salmerón, tindria un caràcter decisiu. La mateixa demanda havia fet o havia de fer als altres partits catalanistes de tendència republicana.

Vaig exposar al meu visitant — home cordial i noble — la posició d'Acció Republicana de Catalunya, posició resumida en tres punts principals:

Primer: En establir-se un règim provisional a Espanya, ha d'establir-se així mateix un règim autònom provisional a Catalunya, en espera d'un règim definitiu de base democràtica.

Segon: Per a la intervenció nostra en un moviment de caràcter revolucionari, cal que aquest tingui probabilitats nacionals d'èxit i que es prenguin les precaucions degudes per evitar desviacions i excessos.

Tercer: Que, a Catalunya almenys, no se'n posi en contacte amb Lerroux o amb certs homes seus, particularment Emilliano Iglesias, i això no pas per qüestions de personalisme, sinó per raons de confiança i de decència.

Salmerón, em contestà que els dos primers punts, i en especial el primer, podrien ésser àmpliament discutits a San Sebastián, i que la necessitat de discutir-los feia indispensable la presència dels catalans a la reunió. Quant al tercer punt, començà dient que ell compartia íntimament la repulsió per Lerroux i la gent seva.

— Para esto — digué amb emoció — me basta mi apellido.

Amb tot, observé que l'eliminació de Lerroux es feia molt difícil en aquelles circumstàncies, perquè era ell el que portava al moviment importants elements de l'exèrcit i de la marina. I havent-me escapat a mi, en sentir això, un gest d'escepticisme, el meu interlocutor féu discret esment d'alguns detalls, que Lerroux mateix devia haver donat, i que — ho diré avui de passada — va demostrar-me després que eren fantàstics.

El fill de Nicolás Salmerón invocava, en termes de sobria eloqüència, la memòria del seu il·lustre pare, que per haver-se posat, en temps de la Solidaritat Catalana, al costat del nostre poble, havia sacrificat la seva posició política a Espanya i havia estat titllat de traïdor per molts dels seus connacionals.

— Que no pueda decirse — exclamé — que el movimiento ha fracasado por la abstención de los catalanes.

Li vaig assegurar que si jo trobava, com creia, la persona que pogués anar a la reunió de San Sebastián, Acció Republicana de Catalunya hi estaria representada.

Una hora més tard vaig posar-me en comunicació telefònica amb Macià Mallol, que era a Bilbao en viat-

ge d'affers, i li vaig preguntar si li era possible d'assistir a la reunió en nom d'Acció Republicana. Va contestar-me que sí, i jo li vaig anunciar una carta immediata amb explicacions i instruccions.

III. — L'ACTITUD D'ACCIO CATALANA

José Salmerón s'havia anat entre-visitant amb els dirigents dels altres partits republicans de Catalunya. En aquell temps, Acció Catalana, de la qual jo m'havia separat amicalment feia poc, era considerada com el partit majoritari, almenys a Barcelona. La seva intervenció en el moviment tenia un gran interès des del punt de mira republicà.

El dia 14 al matí, Lluís Nicolau d'Oliver va venir a veure'm a la Redacció de " La Nau ", força preocupat, per parlar-me de la missió de Salmerón i de la reunió de San Sebastián. Del que va dir-me, vaig deduir que ni ell, ni la majoria dels dirigents del seu partit, estaven decidits a enviar-hi una representació. Els motius d'aquesta actitud podien ésser discutibles, però eren perfectament respectables i honorables.

En saber que Acció Republicana estaria representada en la reunió, em proposà que Macià Mallol hi portés també la representació d'Acció Catalana.

A la tarda es reuniren els dirigents d'aquesta, sense Bofill i Maties, que era al Montseny, com tots els estius, i que no abandonava fàcilment les seves caceres a la muntanya d'ametistes. Per telèfon van pregar-me que acudís a la reunió per canviar impressions. En anar a la sala on estaven aplegats, vaig trobar a la saleta contigua Jaume Aiguader, que havia d'anar a San Sebastián en nom d'Estat Català i que esperava el resultat de les deliberacions.

De seguida vaig adonar-me que del matí a la tarda hi havia hagut un cert canvi a Acció Catalana. En efecte: molts dels seus adherents creïen que, quant a la reunió un representant d'Acció Republicana, Acció Catalana feia un mal paper no enviant-hi un representant propi. D'altra part, Carrasco i Formiguera, secundat per un grup d'amics, demanava energicament la presència del seu partit a la reunió. I es decidí que el representant fos ell.

A les vuit del vespre, quatre o cinc amics vam acudir al baixador del Passeig de Gràcia, per a donar comiat a José Salmerón que s'en tornava a Madrid. Estava radiant, i els ulls li espurnejaven. El tren s'havia posat ja en marxa, i encara em donà una abraçada. Les abraçades d'aquell home lleial us feien sentir, no sols la pressió dels seus braços, ans encara els batecs del seu cor.

No s'havia parlat més de Lerroux. Però en conèixer els noms dels qui

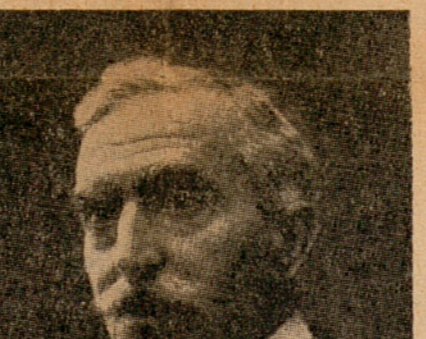
a San Sebastián havien estat designats per formar el Comitè Director, vaig comprovar amb goig que ell no hi figurava. Eren Alcalá Zamora, Azaña, Casares Quiroga, Prieto, Galarza i Aiguader, amb Miquel Maurà, Macià Mallol i Sánchez Román com a suplents. Temp després, produïda ja la ruptura de la majoria republicana del Parlament espanyol amb Lerroux, aquest, en un discurs de plans, retregué el fet que a ell se l'havia eliminat, tot " embotellant-lo " en una comissió secundària, per exigència dels " separatistes catalans ".

Per aquest cantó, l'advertiment de que he parlat vos atès. Al contrari: no ho fou el punt relatiu a l'establiment immediat d'un govern autònom a Catalunya. El pacte de San Sebastián, no determinava quin règim hi hauria el nostre poble des de la caiguda de la monarquia fins a la reunió de les Constituents de la República. D'aquesta falla vingué el conflicte — que hauria pogut ésser molt greu — dels primers dies de la República catalana proclamada per Francesc Macià. Serveixi aquell cas d'experiència per a futures situacions.

A. ROVIRA I VIRGILI

L'ESQUERRA I LA REPUBLICA

« Si guanyem les eleccions municipals — assegurava als catalans Lluís Companys — vint-i-quatre hores després proclamarem la República. »

Els homes d'Esquerra Republicana de Catalunya, el partit tot just vingut a la vida, acompliren llur promesa i foren ells qui hissaren a la Plaça de Sant Jaume de Barcelona els colors catalans i republicans. La nova escampada arreu d'Espanya produïa l'entusiasme de les multituds i les cançons i proclamaven els atributs borbonics i proclamaven el nou règim que havia de donar-nos les llibertats individuals i col·lectives.

Francesc Macià, el líder del catalanisme integral, donava, amb la seva presència a la nova Generalitat de Catalunya la ferma que el poble no seria defraudat en els seus anhels autònoms.

Si Macià era el representant indiscutible del moviment específicament nacionalista, Lluís Companys era l'home de les masses obreristes sempre disposat en favor de les reivindicacions socials i de la llibertat humana. Un cop proclamada la República se n'anava al Govern Civil, el vell catàu monàrquic, i obria de bat a bat portes i balcons i « acomiadava » el lerrouxisme que pretenia substituir — minso avenç! — els representants del derrotat borbonisme. Lluís Companys en ocupar el vell redueix amb l'escut oprobios dels Anido i dels Ar-

legui, volia dir que no es podria parlar ni remotament d'una continuïtat en la teràpèutica monàrquica per resoldre els conflictes socials.

Mentrestant, a l'Ajuntament del Cap i Casal de Catalunya un home d'esperit encès i cultivat, Jaume Aiguader, oferia el seu doble entusiasme de nacionalista i republicà avançat. El nou Alcalde s'havia mostrat durant la Dictadura un element activíssim i es disposava a presidir uns companys als quals els pertocà l'alt honor d'unes reformes i d'unes iniciatives que, com ara les de la Comissió de Cultura, col·locaren Barcelona en el primer rengle de les ciutats que han fet de la cultura un instrument de superació a l'abast de totes les classes.

Quan avui recordem encara aquests jornades d'entusiasme popular no podem oblidar la infinitat d'amics,

de grans lluitadors, que han anat quedant pel camí. Els uns caiguts pel pes feixuc de llurs serveis, altres víctimes del franquisme i encara qui sap quants que reposen en la tristor d'unes terres allunyades de la Patria.

Si el franquisme obtenia, enc que no més fos l'anul·lació de l'acord del 1946, que l'illaiva internacionalment, podria comptar amb un bon allargassament de la seva aventura que no podria esperar fins a unes noves reunions per causa de l'asfíxia econòmica mortal que sofria.

Els nostres amics varen advertir davant la Diputació Permanent reunida el 10 d'octubre de l'any passat, els perills que es corren en el cas de replantejar-se el problema espanyol davant les N. U. Només cal donar una simple mirada damunt la premsa per a donar-se compte que riscarien molt més del que es pot guanyar. La bona fe dels republicans que estiguin presents a Nova York no constituiria cap mena d'atenuant en el cas que una atzagaiada diplomàtica faci guanyar a Franco la sorda batalla que ens lliura i de la qual depèn la seva sort.

El que menys podem demanar en aquest nou aniversari és que no es confongui la causa republicana amb una qüestió d'amor propi personal i de problema de casino. La República és de tots i no ha de servir per a cap mena d'especulació ni de divertiment.

En aquest divuitè aniversari d'unes jornades que porten totes l'empremta dels nostres homes, volem palesar un cop més al President de la Generalitat de Catalunya, Honorables Senyor Josep Irla, la nostra adhesió i respecte ben merecuts, tant per les seves dots de gran català com per la seva noble i digna trajectòria política que l'ha portat a la nostra primera magistratura.

Dalmau Costa a França

Ens plau anunciar des d'aquestes columnes l'arribada del nostre estimat amic Dalmau Costa, que ve acompanyat de la seva esposa Emma Alonso per tal de fer una breu estada a França, on han vingut per afers personals. Acudiren a rebre'ls a l'aeròdrom d'Orly el nostre Secretari General Josep Tarradellas i Joan Saurer del C.E., entre altres.

El nostre Partit, les quals demostren la compenetració i patriotisme de tots els nostres companys.

En donar a Dalmau Costa la nostra més cordial benvinguda, « la humanitat » es complau en testimoniar-li el seu agrament per l'esforç i l'entusiasme que en favor nostre vénen realitzant tant ell com els nostres amics.

Dalmau Costa ha enviat en nom personal i d'ERC de Mèxic un afectuós telegrama d'adhesió i afecte al President de la Generalitat de Catalunya senyor Josep Irla.

ANIVERSARI de l'ESQUERRA

Seguint el costum de cada any, els nostres amics de Mèxic han celebrat el 186 aniversari de la fundació d'Esquerra Republicana de Catalunya. Amb aquest motiu s'ha rebut el següent entusiasma cablegrama: « Josep Tarradellas, París. Acabem celebrar entusiasma acte divuitè aniversari fundació Partit acordant-se adhesió fervent coneguts us esforçeu escurar sofriment Pàtria. Moles, President. Calvet, Secretari ».

En la mort de J. Puig Pujades

Tal com avencàrem en la nostra anterior edició, el nostre amic J. Puig Pujades morí a Perpinyà la matinada del 20 de març i a l'edat de 65 anys. En conèixer-se la trista nova foren nombrosos els qui acudiren al seu domicili per tal de manifestar a la senyora vídua el pregon sentiment que els causava la desaparició d'aquella figura rellevant de la vida intel·lectual i política catalana. Entre els qui senten també amb dolor la pèrdua del nostre diputat són els perpinyanesos que havien tingut ocasió de conèixer-lo tan per les seves activitats d'ex-consul republicà com per les exposicions de pintura que ha vingut fent a Perpinyà, totes elles molt elogiades per la crítica local. En expandir « la humanitat » la notícia de la seva mort, els catalans de molts indrets de França i d'Amèrica han expressat llur pesam a la família. Tant el Partit com « la humanitat » han fet palesos llurs sentiments de condol i han estat degudament representats a l'enterrament.

Vives, Montpellier etc., etc. Hi havia nodrides representacions de les Organitzacions i Partits republicans exiliats. A seguida de la família anaven els Srs. A. Rovira i Virgili, en representació del President de la Generalitat i del Parlament de Catalunya; R. Nogués i Bliset, President de les

Parlaren, en acomiadament, J. M. Corredor pels amics exiliats; Carles Grandé en nom del Filibrigge, de la « Ginesta d'Or » i d'altres entitats culturals franceses; el President del « Club des Débats »; el senyor R. Nogués, en nom del Parlament espanyol i del Govern de la República i el senyor F. Soler, ex-alcalde de Figueres, en nom dels familiars i íntims.

El fèretre anava precedit per la bandera d'Esquerra Republicana de Catalunya portada per bons amics i militants. Traslладat el cadàver a Le Boulou — on reposarà fins que pugui fer-ho en la lliure Catalunya — l'Alcalde de la població Mr. Vives féu l'elogi fúnebre de la nostra distingida personalitat catalana i republicana.

El President de la República Dn. Diego Martínez Barrio, així com la « Comunitat Catalana de Mèxic », han tramés al nostre Secretari General el testimoni de llurs sentiments per tal que siguin traslladats a la seva desconhortada vídua. Esquerra Republicana de Catalunya i « la humanitat » s'associen ben sincerament a les moltes proves d'afecte i de condol que han rebut la família i els seus amics gironins.

Descansi en pau el gran lluitador i homes de lletres figurenc i promouen la seva memòria ésser fidels als ideals que tothora foren presents en el cor d'aquell gran i fidel català que es digué Josep Puig Pujades.

« Interpretant el sentiment del poble que ens acaba de donar el seu sufragi, proclamem la República Catalana. »

(FRANCESC MACIA)